

07:03

Morten B. Sivertsen

HVORDAN VIRKER INDSATSEN MOD NEGATIV SOCIAL ARV?

GENNEMGANG OG ANALYSE AF 54 PROJEKTEVALUERINGER

07:03

HVORDAN VIRKER INDSATSEN MOD NEGATIV SOCIAL ARV?

GENNEMGANG OG ANALYSE AF 54
PROJEKTEVALUERINGER

Morten B. Sivertsen

KØBENHAVN 2007
SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

HVORDAN VIRKER INDSATSEN MOD NEGATIV SOCIAL ARV?
GENNEMGANG OG ANALYSE AF 54 PROJEKTEVALUERINGER

Afdelingsleder: Ivan Thaulow
Afdelingen for børn, integration og ligestilling

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7487-844-5

Layout: Hedda Bank
Oplag: 600
Tryk: Schultz Grafisk

© 2007 Socialforskningsinstituttet

Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

INDHOLD

	FORORD	5
	RESUMÉ	7
	Metodiske (minimums)betingelser til evaluering af projekter for at kunne vurdere deres virkning	8
	Barrierer i forbindelse med projekternes iværksættelse	9
	Hvilke indsatser skal fremover prioriteres for at bekæmpe negativ social arv?	9
	Hvilke nye områder og indsatser vil det være relevant at iværksætte projekter inden for?	10
1	INDLEDNING	11
	Definitioner og afgrænsning	12
	Udvælgelseskriterier for evalueringer af projekter	13
	karakteristik af projekterne	14
	Forbehold	14
	Struktur for sammenfatning	15

2	METODISKE (MINIMUMS)BETINGELSER FOR AT VURDERE VIRKNINGER AF PROJEKTER	17
	Fokuspunkter for gennemgang af evalueringer	18
	Metodisk karakteristik af evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv	22
	Anbefalinger af metodiske minimumsbetingelser til projekter	23
3	BARRIERER FOR IVÆRKSÆTTELSE AF PROJEKTER	27
	Beskrevne barrierer i evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv	27
	Væsentlige barrierer i projekter til bekæmpelse af negativ social arv	29
4	PERSPEKTIVRIGE PROJEKTER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV	31
	Udvælgelseskriterier for perspektivrige projekter	32
	Perspektivrige indsatser	33
	Beskrivelse af de perspektivrige indsatser	34
5	IDÉER TIL NYE INDSATSER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV	37
	Nye indsatsområder	38
	BILAG	45
	LITTERATURLISTE	51
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2006	55

FORORD

Indsatsen mod den negative sociale arv har længe stået højt på den politiske dagsorden. I den forbindelse har Socialministeriet bedt Socialforskningsinstituttet om at foretage en gennemgang af en række beskrivelser og evalueringer af projekter, der har haft som mål at yde et bidrag på dette område.

Dette arbejde har resulteret i udarbejdelsen af tre arbejdsrapporter, der på hver sit område sætter fokus på de pågældende projekters bidrag til indsatsen mod negativ social arv. Hovedresultaterne fra dette arbejde er sammenfattet i denne rapport.

Rapporten er udarbejdet for og finansieret af Socialministeriet. Rapporten og de nævnte arbejdsrapporter er udarbejdet af forskningsassistent Morten Behrens Sivertsen. Der skal lyde en tak til lektor Vibeke Lehmann Nielsen, Institut for Statskundskab ved Århus Universitet, der som lektor har kommenteret indholdet af de arbejdsrapporter, der udgør grundlaget for denne rapport.

København, januar 2007

Jørgen Søndergaard

RESUMÉ

Denne rapport sammenfatter de væsentligste resultater og konklusioner fra tre arbejdsrapporter, som er udarbejdet i forbindelse med en udredningsopgave for Socialministeriet om, hvordan en række indsatser mod negativ social arv virker. Undersøgelsen bygger på beskrivelser og evalueringsrapporter fra 54 projekter. På grundlag heraf besvarer rapporten følgende spørgsmål:

- Hvilke metodiske (minimums)betingelser skal der stilles til evaluering af projekter mod negativ social arv, for at det er muligt at vurdere projekternes virkning?
- Hvilke barrierer støder projekterne på i forbindelse med deres iværksættelse?
- Hvilke indsatser skal fremover prioriteres for at bekæmpe negativ social arv?
- Hvilke nye områder og indsatser, hvor virkningerne endnu er uokumenterede, vil det være relevant at iværksætte projekter inden for?

Materialet, som rapporten og arbejdsrapporterne primært baserer sig på, omfatter 54 evalueringer af projekter i kommuner og institutioner til bekæmpelse af negativ social arv hos børn mellem 0 og 10 år. Herudover

er der bl.a. anvendt udvalgt forskning om social arv og evalueringsmetode.

Til de 54 evalueringer og de bagvedliggende projekter knytter sig følgende karakteristika:

- Evalueringerne er primært udgivet i perioden 1998 til 2002, dvs. at projekterne er iværksat et eller flere år tidligere.
- Projekternes typiske varighed er mellem et halvt og tre år.
- Mere end to ud af tre projekter er iværksat med baggrund i puljer fra Socialministeriet.
- Projekternes økonomi er ikke oplyst i halvdelen af evalueringerne.
- Halvdelen af evalueringerne er udarbejdet af en ekstern evaluator.

METODISKE (MINIMUMS)BETINGELSER TIL EVALUERING AF PROJEKTER FOR AT KUNNE VURDERE DERES VIRKNING

I de gennemgåede 54 evalueringer har der været en række fælles karakteristika for den anvendte metode:

- Projekterne er primært evalueret med brug af kvalitative metoder (interviews og fokusgruppeinterviews) og sekundært med kvantitative metoder (spørgeskema).
- Indsamlingen af data er som oftest udført via to forskellige metoder.
- Der er typisk indsamlet data én gang – ved projektets afslutning.
- Medarbejderne er de primære informanter i forbindelse med dataindsamling.
- Data er i to ud af tre evalueringer baseret på færre end 50 respondenter.

Generelt indeholder evalueringerne af projekterne mange relevante oplysninger om projekternes baggrund, målgruppe, indsats og dokumentation samt resultater og virkninger af projekterne. Oplysningerne er dog i mange tilfælde upræcise. Derfor er det kun i begrænset omfang muligt at vurdere virkningerne af projekterne. Derfor anbefaler denne rapport, at kommuner og institutioner fremover i deres evalueringer præciserer oplysningerne og indsamler bedre data for at kunne vurdere virkningerne af

projekterne. Præciseringerne af oplysningerne og beskrivelserne ønskes i forhold til følgende punkter i evalueringerne:

- formål, programteori og succeskriterier
- målgruppe
- den iværksatte indsats
- dataindsamling, valg af informanter og antal respondenter
- resultater (nye metoder og redskaber) og effekter (ændret adfærd hos brugerne i overensstemmelse med projektets programteori).

BARRIERER I FORBINDELSE MED PROJEKTERNES IVÆRKSÆTTELSE

Barriererne for at iværksætte projekter til bekæmpelse af negativ social arv knytter sig især til uklare udgangspunkter for projekterne, uklar og manglende ledelse samt manglende ressourcer. Disse barrierer er generelle og kendte i forbindelse med gennemførelse af projekter. Derfor burde de projektansvarlige i højere grad have taget højde for disse barrierer i forbindelse med planlægningen for at opnå bedre resultater og effekter af projekterne.

HVILKE INDSATSER SKAL FREMMOVER PRIORITERES FOR AT BEKÆMPE NEGATIV SOCIAL ARV?

På baggrund af analysen af de 54 evalueringer er det muligt at fremhæve fem perspektivrige projekter. Evalueringerne på de fem projekter indeholder både gode kvalitative beskrivelser af den gennemførte indsats og dokumentation af adfærdsmæssige ændringer hos brugerne som følge af indsatsen. Ydermere opfylder indsatserne i projekterne væsentlige forhold, der kan sikre virkningen af indsatserne eller håndtering af mangler på området i forhold til bekæmpelse af negativ social arv. De fem projekter sætter ind mod negativ social arv gennem

- tværfagligt samarbejde over for børnefamilier med alkoholproblemer

- tidlig indsats over for gravide og småbørnsfamilier via henholdsvis
- en tværfaglig, forebyggende og intensiv indsats
- flytning af ansvaret for koordinering af indsatsen fra familiens skuldre til et professionelt forum
- bearbejdning af forældrenes evne til at rumme forskellige følelser, som barnet aktiverer i dem
- daginstitutionernes fokus på udvikling af de svagest stillede børns sproglige evner og lyst til at lære via systematisk historielæsning.

HVILKE NYE OMRÅDER OG INDSATSER VIL DET VÆRE RELEVANT AT IVÆRKSÆTTE PROJEKTER INDEN FOR?

Der er stadig områder, hvor der endnu ikke er gjort indsatser mod negativ social arv, og hvor der således heller ikke er dokumentation for indsatser på disse områder. Nyere forskning i social arv har således afdækket, at det vil være særlig relevant med nye indsatsområder med fokus på læring og uddannelse af udsatte 0-10-årige i daginstitutioner og i de mindre skoleklasser samt blandt anbragte børn. Herudover er der behov for indsatser rettet mod udsatte børn (og ikke kun deres mødre), mod deres fædre samt mod udsatte og anbragte børns sundhed.

INDLEDNING

Det overordnede formål med at vurdere indsatsen mod negativ social arv er at skabe et mere kvalificeret grundlag for at prioritere den fremtidige indsats og at give anbefalinger til, hvor Socialministeriet fremover kan eller bør iværksætte (udviklings)projekter til bekæmpelse af negativ social arv.

Rapporten vil beskæftige sig med følgende spørgsmål:

1. Hvilke metodiske (minimums)betingelser skal der stilles til projekter, for at det er muligt at vurdere projekternes virkning? Ud fra de indsamlede danske evalueringers karakter beskriver rapporten et realistisk ambitionsniveau, som Socialministeriet fremover kan stille som krav til puljemodtagernes evalueringer af projekterne, så der tilvejebringes et mere solidt vidensgrundlag om effekten af indsatsen. Spørgsmålet besvares med udgangspunkt i evalueringsrapporter af projekter til bekæmpelse af negativ social arv og udvalgt evaluering- og metodelitteratur.
2. Hvilke barrierer støder projekterne på i forbindelse med projekternes iværksættelse? Rapporten viser, hvorledes fx kulturen i konkrete projekter kan hæmme, at projektet får den tilsigtede virkning. Spørgsmå-

let besvares via evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv og udvalgt implementerings- og projektlitteratur.¹

3. Hvilke indsatser/områder skal prioriteres fremover for at bekæmpe negativ social arv? De danske evalueringer af indsatser til bekæmpelse af negativ social arv præsenteres tematisk og med eventuel opnåelse af dokumentation for opnåelse af de tiltænkte effekter. Den foreliggende dokumentation vurderes ud fra, om det enkelte projekt synes perspektivrigt i forhold til de fremtidige indsatser til bekæmpelse af negativ social arv eller ej. Dette spørgsmål besvares via evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv og litteratur om de respektive tematiske områder samt om virkningsfulde indsatser i det sociale arbejde med børn og deres familier.
4. Hvilke nye områder og indsatser med endnu udokumenteret virkning vil det være relevant at iværksætte projekter inden for? Spørgsmålet besvares med baggrund i evalueringerne af projekter til bekæmpelse af negativ social arv og nyere dansk og international litteratur om social arv og indsatser over for børn under 10 år.

DEFINITIONER OG AFGRÆNSNING

Social arv² handler både om de sociale uligheder, der overføres fra forældre til børn, og de sociale uligheder, der opstår i samspillet mellem samfund, lokalmiljø, daginstitution og familie. Social arv skal derfor forstås ud fra barnets mange forskellige relationer til omgivelserne (Jensen, 2005: 7). Social arv påvises ved en systematisk sammenhæng mellem de sociale forhold under opvæksten og social ulighed senere i livet (Ploug, 2005: 21). I forhold til forældrene er der fokus på betydningen af forældrenes sociale, kulturelle (herunder uddannelsesmæssige) og økonomiske ressourcer for barnets opvækst og udvikling. Aldersmæssigt er fokus på børn mellem 0 – 10 år og primært børn i alderen 0 – 6 år.

1. Implementeringslitteratur dækker studier af iværksættelse og gennemførelse af lovgivning og andre politiske beslutninger.

2. Begrebet social arv er gradvist blevet en del af det danske sprog, siden det blev introduceret sidst i 1960'erne. Det kan kritiseres for at være upræcist, idet det ikke altid er defineret, hvad der arves, hvordan der arves, samt hvilken risiko der er. Derfor er det vigtigt at pointere, at der her er tale om et begreb, som beskriver en risiko for, at forældrenes få ressourcer kan bevirke, at børnenes udvikling og voksenliv resulterer i en lignende social position med relativt få ressourcer. For yderligere overvejelser omkring social arv kan henvises til Ejrnæs, Gabrielsen og Nørrung (2004).

UDVÆLGESKRITERIER FOR EVALUERINGER AF PROJEKTER

Det har i denne undersøgelse ikke været muligt at lave en egentlig systematisk indsamling af projektevalueringer, dels fordi der ikke foretages nogen systematisk indsamling af evalueringsrapporter fra ministeriel side, dels på grund af, at der ikke konsekvent udarbejdes egentlige evalueringsrapporter fra puljemodtagernes side af deres projekter. Det betyder, at der ikke kan gives et repræsentativt billede af, hvordan der evalueres på projekter til bekæmpelse af negativ social arv i Danmark. Indsamlingen af evalueringsrapporter om projekter til bekæmpelse af negativ social arv er derfor kun tilstræbt systematisk.

Den tilstræbte systematiske indsamling af evalueringsrapporter af projekter til bekæmpelse af negativ social arv er foretaget ud fra følgende:

- Målgruppen er børn mellem 0-10 år og deres forældre med få sociale, kulturelle og økonomiske ressourcer. Der er søgt evalueringer af projekter med denne målgruppe i:
 - DEVAS (Danske evalueringer og effektstudier, en database på Nordisk Campbell Centers hjemmeside)
 - Socialministeriets Projektdatabase³
 - Danbib. Søgningen er begrænset til danske bøger udgivet efter 1994
 - udvalgte konsulentfirmaers og videnscentres hjemmesider, bl.a. hos Rambøll og Cowi.
- Evalueringerne skal være af afsluttede projekter.

Herudover er der modtaget enkelte evalueringsrapporter fra Socialministeriet, Integrationsministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet samt Undervisningsministeriet og fra medarbejdere i Afdelingen for Børn, Integration og Ligestilling, Socialforskningsinstituttet.

3. Socialministeriets projektdatabase er gennemgået for projekter af en varighed på minimum et år og et økonomisk tilskud på minimum 100.000 kr. Herefter er den pågældende kommune eller institution kontakttet for adgang til evalueringsrapporten. Alle rapporterne er således ikke offentligt tilgængelige.

KARAKTERISTIK AF PROJEKTERNE

Projekterne er kendetegnet ved at være tidsafgrænsede, omfatte en afgrænset indsats og have udviklingskarakter. Der er fundet 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv, og de er overvejende rettet mod børn under 10 år og deres familier. Evalueringerne er primært udgivet fra 1998-2002. Projekterne har typisk strakt sig over en periode på et halvt til tre år, og de er typisk iværksat med baggrund i puljer fra Socialministeriet. Projekternes økonomi er ikke kendt i halvdelen af tilfældene, men de oplyste puljebevillinger må generelt betegnes som værende af en mindre størrelse.⁴ Endeligt er evalueringerne udført fifty-fifty af henholdsvis interne og eksterne evaluatore.

Projekterne er præsenteret i bilag 1 med angivelse af nr., titel, udgivelsesår, ansvarlig og område.

FORBEHOLD

Det har ikke været muligt at foretage en egentlig systematisk indsamling af evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Det betyder, at resultater og konklusioner i denne sammenfatning ikke nødvendigvis er repræsentative for projekter til bekæmpelse af negativ social arv i Danmark.

At det alligevel er lykkedes at indsamle 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv betyder, at det er et relativt omfattende evalueringmateriale, som giver mulighed for at tegne et bredt og nuanceret metodisk og indholdsmæssigt billede af disse evalueringer.

Konklusionerne i de respektive analyser af de 54 evalueringer søges underbygget af relevant forskningslitteratur for at vurdere konklusionernes mere generelle gyldighed.

4. Fire projekter har modtaget puljebevillinger på mere end 1 mio. kr. Et årsværk til en uddannet pædagog i Storkøbenhavn kostede i april 2006 ca. 340.000 kr. inkl. pension og med 6 års anciennitet. Når projekterne typisk løber over to år, er en bevilling på mindre end 1 mio. kr. for hele perioden af en mindre størrelse. Projektets iværksættelse og succes er dog ikke kun afhængig af de økonomiske ressourcers størrelse.

STRUKTUR FOR SAMMENFATNING

Sammenfatningen er opdelt i fire kapitler foruden indledningen.

I kapitel 2 besvares spørgsmålet om, hvilke metodiske (minimums)betingelser der skal stilles til projekter for at kunne indikere virkninger. Det sker ved at præsentere fokuspunkter til den metodiske gennemgang af de indsamlede evalueringer med udgangspunkt i definitioner af evaluering, karakteristika ved socialt arbejde med udsatte børn og deres familier samt i evalueringsmetoden *virkningsevaluering*. Herefter gennemgås de metodiske karakteristika ved dokumentationen i de 54 projektevalueringer. Kapitlet afsluttes med metodiske anbefalinger til (minimums)betingelser til fremtidige satspuljeprojekter.

I kapitel 3 besvares spørgsmålet om, hvilke barrierer projekterne støder på i forbindelse med deres iværksættelse. Det sker ved at præsentere de deskriptive konklusioner på de barrierer, der er nævnt i evalueringerne af projekterne til bekæmpelse af negativ social arv. Herefter præsenterer kapitlet barrierernes relevans og mere generelle gyldighed med baggrund i udvalgt implementerings- og projektlitteratur.

Kapitel 4 besvarer spørgsmålet om, hvilke indsatser og områder der skal prioriteres for at bekæmpe negativ social arv. Det sker ved at præsentere de mest perspektivrige projekter ud fra kvaliteten af beskrivelserne i evalueringerne, dokumentationen af det enkelte projekts betydning for målgruppen, og om projektet dækker væsentlige forhold for at bekæmpe negativ social arv, eller om indsatsen er karakteriseret ved forhold, som er af betydning for, at den kan virke.

I kapitel 5 besvares spørgsmålet om, hvilke områder og indsatser, hvor virkningen endnu er udokumenteret, det vil være relevant at iværksætte projekter inden for. Dette spørgsmål søges besvaret via nyere forskningslitteratur om social arv og socialt arbejde med børn i alderen 0-10 år. Områderne og indsatserne afdækkes med baggrund i forskningslitteraturen og input hertil i de 54 evalueringsrapporter.

METODISKE (MINIMUMS)- BETINGELSER FOR AT VURDERE VIRKNINGER AF PROJEKTER

I dette kapitel besvares, hvilke metodiske (minimums)betingelser der skal stilles til projekter, for at det er muligt at vurdere deres virkninger.⁵ Det sker ved at præsentere de metodiske fokuspunkter for gennemgangen af de indsamlede danske evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Fokuspunkterne er udledt med baggrund i en definition af evaluering, evaluering på det sociale område, evalueringsmetoden *virkningsevaluering* og i en model for det ideelle projekt. Herefter præsenteres den metodiske karakteristik af de 54 danske evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv med baggrund i de metodiske fokuspunkter. Gennemgangen skal give et overblik over karakteren af den dokumentation, evalueringerne tilvejebringer, for at projekterne har haft en effekt til bekæmpelse af negativ social arv. Til slut skitseres et realistisk ambitionsniveau for den fremtidige evalueringspraksis med henblik på at kunne fremdrage virkninger af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Ambitionsniveauet er sat i forhold til, at det skal være realistisk for kommuner og institutioner at efterleve på egen hånd, og er tænkt som et pilotstudie for at få en foreløbig pejling af, om projektet virker efter hensigten. Derfor er referencerammen ikke det ideelle forsknings-

5. Virkninger og effekter refererer begge til udbyttet af indsatserne for brugerne som følge af projektet.

mæssige effektstudie, som særligt i forhold til data(indsamling) stiller store krav.

Dette afsnit bygger på arbejdsrapporten *Hvilke metodiske (minimums)betingelser skal der stilles til projekter for at kunne indikere virkninger/effekter? Metaanalyse af 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv*, som kan downloades på websiden <http://www.sfi.dk/sw46104.asp>.

FOKUSPUNKTER FOR GENNEMGANG AF EVALUERINGER

Ud fra en definition af evaluering, evaluering af socialt arbejde med udsatte børn og deres familier, virkningsevaluering og modellen for det gode projekt er de følgende sideres fokuspunkter relevante i forbindelse med gennemgangen af karakteren af evalueringer til bekæmpelse af negativ social arv. Enkelte punkter er også udledt af generelle metodeovervejelser i forhold til evaluering.

Evaluering kan defineres som ”systematisk indsamling af viden om gennemførelse og virkninger af offentlige indsatser ud fra eksplicite vurderingskriterier og med henblik på praktisk anvendelse” (Albæk & Rieper, 2001: 130).

I forhold til projekternes udgangspunkt er det centralt for at kunne foretage en evaluering, at følgende forhold er beskrevet:

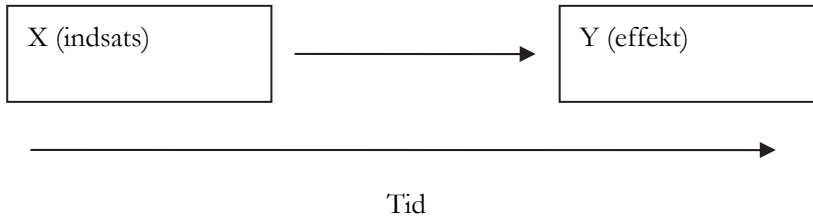
- en beskrivelse af projektets formål, der dækker den overordnede (strategiske) målsætning med projektet
- at der i forlængelse af formålet er formuleret en programteori, dvs. hvis X (indsats), så Y (effekt).

Et afgørende skridt i virkningsevaluering er at tydeliggøre og eksplicitere forestillingerne om, hvordan en given indsats tænkes at virke. Grundmønsteret i programteorien er, at en bestemt måde at gøre ting på forbindes med en effekt via sætningskonstruktionen ”hvis – så”. Programteorien udpeger det vigtige ved indsatsen. Herved udpeges, hvad der nærmere skal undersøges, og teorien bliver strukturerende for evalueringen. De forskellige måder, en indsats kan virke på, må udspecificeres for at få viden om, hvilke mekanismer der er aktive og afgørende. Er insat-

sen flerstrengt, må hver af disse være repræsenteret i programteorien. Indsatsen forudsættes tidsmæssigt at komme før effekten. Programteorien er illustreret i figur 2.1.

Figur 2.1

Illustration af programteori.

Den gode programteori er også central i forhold til praksis, fordi de professionelle, der arbejder med udsatte børn og deres familier, skal forstå logikken i programteorien for at kunne praktisere den i det daglige arbejde. Er programteorien uklar, vil de professionelle indsats formentligt variere, så der i virkeligheden udøves flere forskellige indsatser afhængigt af, hvordan den enkelte professionelle har forstået programteorien. Viser det sig at være tilfældet, kan indsatsen ikke evalueres, idet der reelt har været iværksat forskellige indsatser.

- I forlængelse af formål og programteori bør der formuleres målbare og relevante succeskriterier for effekterne af indsatsen. Succeskriterierne skal sikre, at der indledningsvist er gjort overvejelser om, hvilke realistiske effekter der kan forventes af den givne indsats.

I forhold til projekternes *målgruppe* er det centralt for at kunne foretage en evaluering, at følgende forhold er beskrevet:

- Målgruppen er beskrevet ved projektets start.

Målgruppen kan bl.a. beskrives via sociale, demografiske og fysiske karakteristika ved deres problemer og livssituation, såsom børn mellem 0-3

år, som ikke er fysisk (motorisk, højde- og vægtmæssigt) alderssvarende, og deres enlige mødre med indtægter under den nedre kvartil, jf. Danmarks Statistiks oplysninger fra 2005. Beskrivelsen af målgruppen, som projektets indsats er rettet mod, har betydelig indflydelse på, hvordan indsatsen tilrettelægges, så den er mest mulig tilgængelig og relevant for målgruppen. Derfor er en rimelig præcis målgruppebeskrivelse vigtig (Rossi, Lipsey & Freeman, 2004).

- Forud for indsatsen skal der indsamles informationer om overensstemmelse mellem forventet og faktisk målgruppe.

Uden viden om disse to forhold kan projektets effekter hverken vurderes i forhold til projektets egne succeskriterier eller sammenlignes med andre projekter.

- I vurderingen af projekter indgår, om der er udvalgt en sammenligningsgruppe.

En sammenligningsgruppe⁶ er en gruppe personer med tilsvarende karakteristika som den gruppe, der modtager indsatsen, men som enten ikke modtager nogen indsats eller modtager en anden indsats. Er der anvendt en sammenligningsgruppe, bliver det muligt at sammenligne indsatsgruppens efterfølgende situation med sammenligningsgruppens for derved at have bedre mulighed for at vurdere, om indsatsgruppens efterfølgende situation er en følge af indsatsen eller andre forhold – eksempelvis at alle børnene er blevet mindre udadreagerende, fordi de er blevet ældre.

I forhold til projekternes *indsats* er det centralt for at kunne foretage en evaluering, at følgende forhold er beskrevet:

- hvilken indsats der påtænkes iværksat
- hvilken indsats der reelt er iværksat.

Indsatsen må være iværksat i overensstemmelse med programteorien for at kunne føre til de forventede effekter for målgruppen.

6. Jf. Rieper (2004): Håndbog i Evaluering, AKF.

I forhold til projekternes *dokumentation* er det centralt for at kunne foretage en evaluering, at følgende forhold er beskrevet:

- Hvilke metoder til dataindsamling der er anvendt. Det kan være interview, fokusgrupper, observation, spørgeskema- og registerundersøgelser mv.
- Hvilke informanter der er anvendt, dvs. professionelle, brugere eller andre kilder.
- Antal dataindsamlinger for at få viden om, hvorvidt der er foretaget dataindsamling før og efter projektet.
- Antal respondenter – hvor mange personer bygger dokumentationen på.

I forhold til projekternes *resultater og effekter* er det centralt for at kunne foretage en evaluering, at følgende forhold er beskrevet:

- Resultater i form af det, der umiddelbart er kommet ud af projekterne: nye metoder og redskaber, forbedrede samarbejdsrelationer, bedre kompetencer eller øget fokus på målgruppen.
- Effekter i form af blivende forbedringer af indsatsen, der kommer målgruppen til gode i forhold til programmets formål. Tidspunktet for evalueringen efter projektets afslutning påvirker, hvorvidt det er muligt at se på effekter på længere sigt. Hvis evalueringen er foretaget kort efter projektets afslutning, må vurderingen af projektets effekter ske på baggrund af indikationer på, at programmet på længere sigt vil give sig udslag i de forventede effekter. Indicier for ændret adfærd hos brugerne i overensstemmelse med programteorien vil være kriteriet for, om et projekt vurderes at have haft effekt.
- Oplysninger om projektets fremtid. I fald evalueringen af projektet er positiv i forhold til succeskriterierne – alternativt formålet – er en væsentlig forudsætning for langsigteffekter, at projektet forlænges eller integreres i områdets almindelige drift.

METODISK KARAKTERISTIK AF EVALUERINGER AF PROJEKTER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV

I forhold til projekternes udgangspunkt indeholder alle evalueringer beskrivelser af projektets formål, mere end 60 pct. af evalueringerne har direkte eller indirekte beskrevet en programteori, men mindre end 10 pct. af evalueringerne har formuleret succeskriterier for projekterne. I forhold til programteori betyder det, at logikken bag projektet ikke er klar i mange af evalueringerne, fordi den enten ikke er beskrevet eller kun er præsenteret implicit i evalueringen. I forhold til succeskriterier betyder det, at der tilsyneladende ikke er klare forventninger til, hvad projektet skal munde ud i i form af resultater og effekter.

Projekternes målgruppe beskrives i næsten alle evalueringer, i flere er de dog relativt brede. Evalueringerne tilkendegiver, at den faktiske målgruppe svarer til den forventede, men kun få dokumenterer dette med data. Endelig er anvendelse af sammenligningsgrupper en sjældenhed blandt de indsamlede evalueringer.

I samtlige evalueringer er projekternes indsats beskrevet, og indsatsen tilkendegives at være sat i værk. Der savnes dog dokumentation for, at indsatsen – eksempelvis efteruddannelse – har fået medarbejderne til at ændre praksis og dermed adfærd over for målgruppen, så de faktisk yder den indsats, som var tilsigtet med projektet.

Projekternes dokumentation hviler i gennemsnit på to dataindsamlingsmetoder – hvor det primært er de kvalitative dataindsamlingsmetoder i form af bl.a. interview og sekundært kvantitative metoder såsom spørgeskemaundersøgelser og psykologiske test, der benyttes. Typisk indsamles der data en gang til evaluering af projektet. Medarbejderne er de primære informanter i forbindelse med dataindsamling.

Alle projekter kan præsentere resultater i form af øget viden, nye metoder mv. som følge af projektet. Af de 54 undersøgte projekter er der i 15 pct. dokumentation af indicier for, at projekterne har haft de tilsigtede effekter i form af ændret adfærd hos målgruppen i tråd med programteorien eller projektets formål. Gennemgangen har således også vist, at projekternes effekter er usikre i 85 pct. af evalueringerne som følge af mangelfuld dokumentation eller beskrivelser. Endelig er mange af projekterne blevet forlænget eller blevet en del af kommunens eller institutionens almindelige tilbud til brugerne. Dette er i hovedparten af projek-

terne sket uden, at der foreligger dokumentation for, at projektet har haft de tilsigtede effekter.

De projekter, som har dokumentation af indicier for effekter, har fortrinsvis indsamlet data af to omgange, således at det har været muligt at undersøge udviklingen i brugernes situation før og efter projektperioden. Hermed sandsynliggøres det, at det er den iværksatte indsats, der har bevirket de tilsigtede effekter. Dokumentationen af indicier for effekter består bl.a. af undersøgelser før og efter indsatsen over for forældre og børns situation med et udredningsværktøj, Børnelinealen, over for børns udvikling igennem psykologiske test, og over for udviklingen i familiens behov for offentlig støtte i forhold til forældrenes samlivsstatus ud fra journaloplysninger samt over for børns sproglige kompetencer i børnehaveklassen ud fra en sammenligning med tidligere år-ganges resultater.

ANBEFALINGER AF METODISKE (MINIMUMS)BETINGELSER TIL PROJEKTER

I forhold til at afklare, hvilke metodiske (minimums)betingelser der skal stilles til projekter for at kunne udlede deres virkninger, beskrives i dette afsnit med baggrund i ovenstående karakteristik af de danske evalueringer et realistisk ambitionsniveau for dokumentation af effekter i forbindelse med pilotprojekter i kommuner og institutioner, som de selv må formodes at kunne efterleve. Rapporten vurderer, at det er et realistisk dokumentationsniveau, som Socialministeriet fremover med rimelighed kan stille som krav til puljemodtagernes evalueringer af projekterne. Referencerammen for denne anbefaling er som nævnt således ikke det ideelle forskningsmæssige effektstudie, som især i forhold til data(indsamling) stiller store krav, som det ikke er realistisk for en kommune eller institution at kunne efterleve. Kommunerne og institutionerne har fortsat udfordringer i at få det grundlæggende metodiske fundament for deres projekter beskrevet klart, da det kun er 15 pct. af evalueringerne, som har beskrivelser, programteori/logik og data af tilstrækkelig kvalitet til at kunne sige, at der er indicier for effekt – at projekterne kan have haft de ønskede effekter.

Gennemgangen af de 54 evalueringer har vist, at de i høj grad forholder sig til de fokuspunkter, som blev præsenteret tidligere i dette

kapitel, i forhold til udgangspunkt, målgruppe, indsats, dokumentation samt resultater og effekter. Kun succeskriterier og sammenligningsgruppe er fraværende i de fleste evalueringer. Beskrivelsernes primære svaghed er således den manglende præcision og konkretisering af disse beskrivelser. På denne baggrund er den overordnede anbefaling, *at de kommende puljemodtagere tilskyndes at forholde sig konkret til de 15 fokuspunkter i forhold til udgangspunkt, målgruppe, indsats, dokumentation samt resultater og effekter og gøre beskrivelserne heraf mere præcise.*

De 15 fokuspunkter er følgende:

I forhold til projekternes *udgangspunkt*:

- Formål, der afdækker den overordnede (strategiske) målsætning med projektet
- Programteori, dvs. hvis X (indsats), så Y (effekt)
- Succeskriterier, som er målbare og relevante for effekterne af indsatsen.

I forhold til projekternes *målgruppe*:

- Målgruppebeskrivelse ved projektets start.
- Overensstemmelse mellem forventet og faktisk målgruppe.
- Udvalgelse af sammenligningsgruppe.

I forhold til projekternes *indsats*:

- Hvilken indsats der påtænkes iværksat.
- Hvilken indsats der reelt er iværksat og de adfærdsmæssige konsekvenser heraf for de professionelle i mødet med brugerne.

I forhold til projekternes *dokumentation*:

- Metoder til dataindsamling – interview, fokusgrupper, spørgeskemaundersøgelser mv.
- Hvilke informanter der er anvendt – professionelle eller brugere.
- Antal dataindsamlinger – om der er foretaget dataindsamling før og efter projektet.

- Antal respondenter – hvor mange personer bygger dokumentationen på.

I forhold til projekternes *resultater og effekter*:

- Resultater i form af nye metoder og redskaber, forbedrede samarbejdsrelationer og bedre kompetencer mv.
- Indicier for ændret adfærd hos brugerne til dokumentation af effekter, der kommer målgruppen til gode i overensstemmelse med projektets formål, programteori eller succeskriterier
- Oplysninger om projektets fremtid – er projektet forlænget eller integreret i områdets almindelige drift.

Disse anbefalinger vurderer rapporten er realistiske, fordi de fleste evalueringer for det første forholder sig til næsten alle de udledte fokuspunkter, og for det andet fordi den generelle anbefaling følges af endnu en anbefaling, *at det i forbindelse med udviklingsprojekter er vigtigere at indsamle mange data om få brugere end få data om mange brugere* (Pawson & Tilley, 2004).⁷ Blandt projekterne med indicier for effekt tæller datagrundlaget i flere tilfælde mellem 15 og 30 respondenter, som der i de fleste tilfælde er *indsamlet data om af to omgange* – ved ind- og udskrivning eller ved projektets opstart og afslutning.

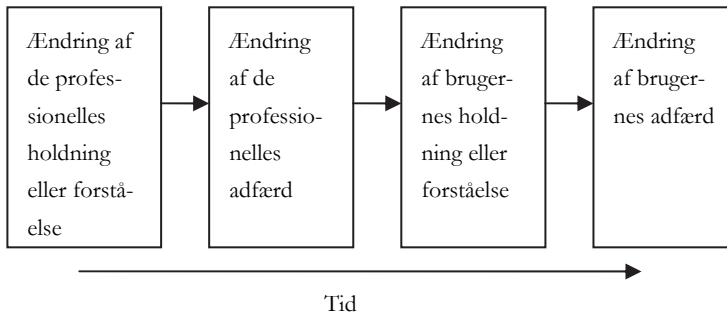
I hovedparten af evalueringerne er medarbejderne og de professionelle informanter til dokumentation af projektets effekter. Her anbefaler rapporten *i højere grad at anvende brugerne som informanter*, da egentlige effekter af projekterne kun kan dokumenteres med oplysninger om brugerne, når det gælder projekter til bekæmpelse af negativ social arv. I forhold til effekter er det endvidere en del af denne anbefaling, at de informationer, der søges indhentet om brugerne, *afdækker adfærd og faktiske forhold omkring brugernes livssituation frem for holdninger og vurderinger af udbyttet af indsatsen og betydningen heraf for forældre og børn*. Det centrale i for-

7. Kernen i denne anbefaling er, at det i forhold til et udviklingsprojekt er vigtigt at finde ud af, hvad der virker for hvem og i hvilken sammenhæng. Det kræver, at der indsamles detaljerede data, der giver indsigt i, hvad der giver effekterne. Ellers kan det være svært at anvende resultaterne og eventuelt at ændre indsatsen, hvis man ikke har data, der angiver, hvad der skal ændres, for at effekten kan opnås ved at gentage projektet med en ændret indsats. Det er derfor centralt at sørge for, at de data, der indsamles, er detaljerede og valide. Validitet vil sige, at der er overensstemmelse mellem programteoriens begreber og de empiriske data.

bindelse med projekterne til bekæmpelse af negativ social arv er, at målgruppens adfærd og faktiske forhold ændrer sig. Brugernes holdninger og vurderinger kan ikke nødvendigvis bruges som dokumentation herfor, da mennesker ikke altid handler, som de siger, eller som deres holdninger giver anledning til at forvente (Togeby, 2004: 64), jf. figur 2.2 for det ideelle projekt.

Figur 2.2

Illustration af ændringerne i de professionelle og brugernes holdning, forståelse og adfærd i det ideelle projekt.

BARRIERER FOR IVÆRKSÆTTELSE AF PROJEKTER

Hvilke barrierer støder projekterne på i forbindelse med deres iværksættelse? Det spørgsmål søges besvaret ved at præsentere de deskriptive konklusioner på de barrierer, der er nævnt i de 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Nogle evalueringer indeholder flere beskrivelser af barrierer i forbindelse med projekternes iværksættelse, mens andre ikke nævner nogen. Herefter præsenteres de analytiske konklusioner på disse barrierers relevans og mere generelle gyldighed med baggrund i udvalgt implementerings- og projektlitteratur.

Dette afsnit bygger på et selvstændigt arbejdsrapport, *Barrierer for iværksættelse af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Gennemgang og analyse af beskrevne barrierer i 54 projekter til bekæmpelse af negativ social arv*, som kan downloades på websiden <http://www.sfi.dk/sw46106.asp>.

BESKREVNE BARRIERER I EVALUERINGER AF PROJEKTER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV

De barrierer, der er beskrevet i evalueringsrapporterne i forbindelse med indsatser til bekæmpelse af negativ social arv, dækker fem områder: pro-

jekternes udgangspunkt, ledelse, samarbejde med andre faggrupper, målgruppe og ressourcer.

Projekternes udgangspunkt har ifølge en del af evalueringerne ikke været optimalt. Det skyldes uklarhed om målgruppe, uvante og abstrakte begreber, manglende færdigheder hos personalet, for ambitiøse mål, manglende udfasning af indsatsen, fejlagtig geografisk placering af tilbud og for lidt handlingsorienteret indsats.

Ledelsesopgaven varetages i flere evalueringer ikke godt nok. Det vil sige, at det har givet problemer i form af,

- at der mangler ledelsesmæssig opbakning, koordinering og opmærksomhed som følge af, at der er flere projekter i gang på samme tid, eller at forvaltningsændringer og projekter forløber samtidigt
- at den ledelsesmæssige opmærksomhed i opstartsfasen har været for beskedent, idet usikkerheden i projektet er størst i denne fase
- at placeringen af det endelige ledelsesansvar er uklar
- at formidlingen af projektets formål har været for uklar
- at alle projektets elementer ikke har været i fokus
- at der ikke har været fokus på alle ansattes rolle i projektet – nyanter og dele af personalet har ikke været direkte involverede i projektet.

Samarbejdet med andre faggrupper er vanskeligt i flere af projekterne, fordi der opstår strid om mål eller arbejdsopgaver mellem faggrupper, eller at samarbejdet mellem forskellige faggrupper ikke etableres som ønsket.

Samarbejdet og dialogen mellem *målgruppen* og de professionelle om at modtage offentlig støtte, indholdet i støtten og at få målgruppen til at tage medansvar for udbyttet af støtten lykkes ikke altid.

Ressourcer dækker over utilstrækkelige ressourcer i form af tid og økonomi i en del evalueringer:

- Der er for lidt tid til at ændre medarbejdernes praksis:
 - Nogle projekter løber over en periode, som gør det tidsmæssigt svært at nå at få indsatsen iværksat og dermed gøre den til en del af medarbejdernes praksis.
 - Det tager længere tid end forventet at etablere et nyt behandlingstilbud som følge af praktiske forhold i forbindelse med etableringen.

- Det tager lang tid at gøre et nyt behandlingstilbud kendt blandt borgere og samarbejdspartnere.
- Der er ikke altid tilstrækkelig tid og arbejdsressourcer hos personalet til at drøfte vanskelige praktiske situationer og andre overvejelser, så ændring af den daglige praksis kan finde sted.
- I forhold til projekternes økonomiske rammer er de i flere tilfælde af en mindre størrelse, som ikke giver optimale forudsætninger for at forvente større ændringer af de professionelle praksis og de hermed ønskede effekter for brugerne.

Barriererne i forbindelse med projekternes udgangspunkt, ledelse og ressourcer er således de mest udbredte blandt de beskrevne barrierer i de 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv.

VÆSENTLIGE BARRIERER I PROJEKTER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV

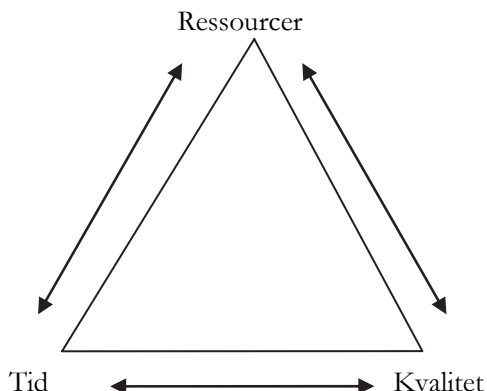
Ovenfor er der præsenteret barrierer i projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Disse barrierers relevans og mere generelle gyldighed er forsøgt kvalificeret ved at perspektivere de beskrevne barrierer i forhold til udvalgt implementerings- og projektlitteratur. I forhold til implementeringslitteratur er der taget afsæt i Winter (1994): *Implementering og effektivitet*. I forhold til projektlitteratur er der taget afsæt i Kræmmer (2000): *Dimensioner i projektstyringen*.

Den primære konklusion er, at de beskrevne barrierer – der relaterer sig til projekternes udgangspunkt, ledelse, samarbejde med andre faggrupper, målgruppe og ressourcer – er reelle barrierer med almen gyldighed for projekter.

I forhold til ressourcer som barrierer er der til dels uoverensstemmelse mellem implementerings- og projektlitteraturen. Således kan ressourcer i nogle tilfælde være en reel barriere, mens de i andre tilfælde ifølge implementeringslitteraturen kan være et udtryk for, at ressourcerne ikke anvendes godt nok til at opnå den ønskede kvalitet i projektet inden for den afsatte tid.

Figur 3.1

Projekttrekanten bestående af ressourcer, tid og kvalitet.

Den sekundære konklusion er, at det er overraskende, at projektlitteratur – i særdeleshed projekttrekanten – ikke eksplicit er anvendt eller nævnt i nogen af de 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. De tre dimensioner heri – kvalitet, tid og ressourcer – er centrale forhold at fastsætte indledningsvis og følge op på løbende for at sikre, at projektet samlet udvikler sig som planlagt, så projektets mål og rammer kan korrigeres, hvis eller når der opstår afvigelser fra det planlagte. Projekttrekanten er præsenteret ovenfor i figur 3.1.

Ressourcer, tid og kvalitet kan blive væsentlige barrierer i forhold til projekter. Ressourcer som barrierer er nævnt ovenfor. Tid og kvalitet som barrierer knytter sig til projekternes udgangspunkt i form af for ambitiøse mål og til ledelse i form af flere projekter i gang på samme tid.

Det må med baggrund i gennemgangen af de angivne barrierer i evalueringsrapporterne og analysen af deres mere almene gyldighed konstateres, at de angivne barrierer er klassiske og velkendte barrierer, som projektlederne ikke på forhånd har taget højde for. Det må være rimeligt at forvente, at det sker fremover. Også fordi der i projekt- og implementeringslitteraturen er modeller og viden om, hvordan mange af disse barrierer kan forebygges eller håndteres.

PERSPEKTIVRIGE PROJEKTER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV

Dette afsnit afdækker, hvilke indsatser og områder det anbefales at prioritere fremover for at bekæmpe negativ social arv. Først præsenteres perspektivrige indsatser til bekæmpelse af negativ social arv blandt de 54 evaluerede projekter – projekter, der overvejende er rettet mod børn under 10 år og deres familier. Evalueringerne er som nævnt primært udgivet fra 1998-2002. Projekterne har typisk strakt sig over en periode på et halvt til tre år. De fleste projekter er iværksat med baggrund i puljer fra Socialministeriet. Projekternes økonomi er ikke kendt i halvdelen af projekterne, men de oplyste puljebevillinger må generelt betegnes som værende af en mindre størrelse. Endelig er evalueringerne udført af henholdsvis interne og eksterne evaluatore i et nogenlunde lige forhold.

Først introduceres kriterierne for udvælgelse af de perspektivrige indsatser, herefter gives et overblik over antal perspektivrige indsatser, efterfulgt af en kort beskrivelse af indholdet i de fem mest perspektivrige projekter inden for følgende seks områder: tværfagligt samarbejde, tidlig indsats, daginstitutioner, skoler og relaterede institutioner, døgntilbud samt familietilbud.⁸

8. Opdelingen af projekterne er sket med baggrund i beskrivelsen af målgruppen i evalueringsrapporterne. Tværfagligt samarbejde dækker projekter, der er tværfaglige og/eller tværsektorielle – dvs. involverer flere faggrupper og/eller samarbejde mellem flere forskellige myndigheder. Der indgår dog også et enkelt projekt, som introducerer en ny samarbejdsmodel for relationen mel-

Dette afsnit bygger på arbejdsrapporten, *Hvilke indsatser skal prioriteres fremadrettet for at bekæmpe negativ social arv? Kritisk formidling af 54 projekters potentiale med baggrund i evalueringsrapporterne*, som kan downloades på web-siden <http://www.sfi.dk/sw46108.asp>.

UDVÆLGELSESKRITERIER FOR PERSPEKTIVRIGE PROJEKTER

Udvælgelsen og vurderingen af de 54 evalueringers perspektivrighed er sket med baggrund i

- Evalueringsrapporternes kvalitative beskrivelse af projektet og indsatsen. Kvaliteten af disse beskrivelser varierer meget på tværs af projekterne. Derfor er evalueringerne med de bedste kvalitative beskrivelser af indsatserne udvalgt, fordi gode beskrivelser af eksempelvis projektets programteori er essentiel for vurdering af projektets perspektivrighed.
- Dokumentation af indsatsens betydning for målgruppen. Her vægtes dokumentation af tilsigtede adfærdsmæssige ændringer hos brugerne som konsekvens af indsatsen højest. Denne vægtning skyldes, at ændringer af brugernes forståelse eller holdning til deres livssituation ikke nødvendigvis resulterer i, at de ændrer adfærd (Togeby, 2004: 64).
- Karakteristika ved indsatsernes indhold. Her vægtes, at projekterne sætter fokus på væsentlige indsatser, som forskningsdokumenteret er centrale for at bekæmpe negativ social arv på området.

Med baggrund i disse kriterier er der 16 projekter, der i varierende grad vurderes at være perspektivrige.

lem forvaltning og familie. Tidlig indsats dækker projekter rettet mod gravide og spædbørnsfamilier. Børnene i disse projekter er hovedsageligt fra 0-3 år. Dagninstitutioner dækker primært projekter i børnehaver med børn i alderen 3 - 5 år som målgruppe. Skole mv. dækker projekter, som er iværksat i de første skoleår på skolen eller i skolefritidsordningen. Børnene er i disse projekter mellem 6 og 10 år. Dogninstitutioner dækker projekter for børn, der er anbragt på dogninstitutioner eller i aflastningstilbud. I forhold til de øvrige projekter er det fælles for disse projekter, at indsatsen er mere indgribende for børnene. Familietilbud dækker projekter, som har hele familien og ikke kun børnene som målgruppe for indsatsen. I forhold til tidlig indsats er disse projekter rettet mod en bredere målgruppe, idet tilbuddene rummer familier med børn op til 10 år.

PERSPEKTIVRIGE INDSATSER

Der er fem perspektivrige evalueringer. Det dækker over evalueringer med gode kvalitative beskrivelser af indsatsen, dokumentation af adfærdsmæssige ændringer hos brugerne som konsekvens af indsatsen, og at indsatsen opfylder væsentlige forhold, som forskning viser er væsentlige for, at en indsats kan virke, eller at mangler på området i forhold til bekæmpelse af negativ social arv håndteres.

Der er fire delvist perspektivrige projekter. Disse projekter indeholder også gode kvalitative beskrivelser af indsatsen, men enten er dokumentationen af indsatsens adfærdsmæssige betydning for brugerne ledsaget af bieffekter, eller dokumentationen dækker ”kun” ændring af brugernes holdning eller forståelse af egen livssituation. Herudover opfylder projekterne også de fleste eller alle forhold, som forskning viser er væsentlige for, at en indsats kan virke, eller at mangler på området i forhold til bekæmpelse af negativ social arv håndteres.

Der er syv potentielt perspektivrige projekter, hvor der ikke er dokumentation af, at indsatserne har ændret brugernes holdning eller forståelse af egen livssituation eller adfærd. Projekterne opfylder dog flere eller alle forhold, som forskning viser er væsentlige for, at en indsats kan virke, eller at mangler på området i forhold til bekæmpelse af negativ social arv håndteres.

I de resterende 38 evalueringer er det usikker eller manglende viden, der er årsagen til, at projekterne ikke er præsenteret. Det har nemlig ikke været muligt at vurdere projekterne nærmere.

De 16 af varierende grad perspektivrige projekter er fordelt med fem projekter inden for tværfagligt samarbejde, fire inden for tidlig indsats, tre inden for daginstitutioner, to inden for døgntilbud og aflastning og et inden for henholdsvis skole og relaterede institutioner samt familietilbud. Der er således relativt få perspektivrige evalueringer inden for de enkelte områder.

BESKRIVELSE AF DE PERSPEKTIVRIGE INDSATSER

Nedenfor beskrives indholdet og dokumentationen i de fem perspektivrige projekter.⁹ De fordeler sig på tværfagligt samarbejde, tidlig indsats og daginstitutioner.

Tværfagligt samarbejde

Evaluering nr. 41, *Børnefamilieprojektet. Evaluering af et samarbejdsprojekt om alkohol mellem Århus Amt og seks kommuner på Djursland*, har til hensigt at yde en tidlig indsats, der medfører, at familier med alkoholproblemer ikke får behov for mere indgribende foranstaltninger. Det sker ved at sikre støtte til alle familiens medlemmer. Den tidlige indsats sikres ved at arbejde med de professionelle samarbejdspartners viden om og holdning til alkohol(misbrug), så de ved, hvornår de skal skride ind og hvordan.

Der er i evalueringen dokumentation af ændret adfærd i form af reduceret alkoholforbrug og ændret holdning til og forståelse af brugernes livssituation. Det afspejles i ophør med eller reduceret alkoholforbrug, bedre relationer til pårørende, børn og venner i forhold til den misbrugende forælder, og at børnene – ifølge forældrene - trives bedre og har fået styrket deres tiltro til forældrene.

Tidlig indsats

Evaluering nr. 16s, *Fremtidens børn. Evalueringsrapport. En tidlig forebyggende indsats rettet mod gravide og småbørnsfamilier med væsentlige behov for støtte*, har som formål at yde en tværfaglig, forebyggende og intensiv indsats over for den gruppe af gravide eller forældre, som i forbindelse med graviditet, fødsel og spædbarnstid har sociale vanskeligheder, hvilket kan forhindre eller svække oprettelsen af en sund forældre-barn-relation og eventuelt skade barnets psykiske og personlighedsmæssige udvikling.

Der er dokumentation for, at størsteparten af børnene har fået det bedre, og at tre ud af fire forældre har øget deres forældreevne ved, at de på egen hånd eller med en mindre offentlig indsats kan tage hånd om barnet. Denne vurdering er lavet af personalet med baggrund i udred-

9. For beskrivelser af de øvrige 11 (mindre) perspektivrige projekter henvises til arbejdsrapporten *Hvilke indsatser skal prioriteres fremadrettet for at bekæmpe negativ social arv? Kritisk formidling af 54 projekters potentiale med baggrund i evalueringsrapporterne*.

ningsværktøjet Børnelinealen. Hermed er der dokumentation for, at såvel børn som forældre har ændret adfærd.

Evaluering nr. 22, *Ung & Forælder*, handler om at iværksætte en tidlig indsats over for unge nybagte familier med særlig fokus på børneperspektivet. Herunder er målene at gøre forældrene til aktører i egen familie og give dem magt over eget voksenliv samt at støtte forældrene i at skabe en identitet gennem uddannelse og arbejde. Det sker bl.a. ved, at information og koordinering af indsatsen mellem de involverede samarbejdspartnere flyttes fra familiens skuldre til et professionelt forum. Herved får familien frigivet energi til at tage ansvar for sig selv.

Det er unikt for dette projekt, at det er lykket at gøre alle fædrene deltagende, aktive og medansvarlige for familiens udvikling i behandlingsforløbet, hvorved deres ressourcer også er aktiveret i forhold til barnet.

Der er via journalgennemgang dokumentation for, at ingen af de involverede børn er anbragt uden for hjemmet i projektperioden, selvom flere familier falder inden for kategorien truede familier. Ydermere er alle de unge forældre blevet sammen som par i projektperioden. Det indikerer, at forældrene har ændret adfærd som følge af indsatsen.

Evaluering nr. 36, *Familiehuset. En interviewbaseret effektundersøgelse af et psykoterapeutisk dagtilbud for småbørnsfamilier i Horsens*, har til hensigt at forbedre tilbuddene i familierådgivningen til gravide med særlige behov og til familier med børn mellem 0 og 2 år, så antallet af anbringelser uden for hjemmet i Horsens Kommune kan reduceres. Det sker ved at bearbejde forældrenes evne til at rumme forskellige – også smertefulde – følelser, som barnet aktiverer i dem, så en god tilknytning mellem barn og forældre fremmes.

Alle børn på nær et trives, og flertallet af forældre har øget deres forældreevne og er i mere stabile livsforløb med uddannelsesforløb eller arbejde. To af tre familier kan selv varetage omsorgen for børnene uden eller med lidt støtte. Dette gælder de familier, der er færdigbehandlede i Familiehuset. Herudover er antallet af familieanbringelser reduceret. Dokumentationen af forældrenes ændrede adfærd er baseret på interview med brugerne og interessenter. Interessenter er pårørende eller professionelle, som har kendt barnet, inden indsatsen blev iværksat, og har kunnet vurdere barn og forældres situation efterfølgende.

Daginstitutioner

Med evaluering nr. 47, *Projekt 'fra læseføl til læsehest'. Helbed i de svagest stillede børns udvikling i lokalområdet*, er formålet, at alle, men især de svagest stillede, børn kan få en bedre skolestart. Det sker ved at skabe forudsætninger for, at børnene får udviklet deres sproglige kompetencer og at bevare og udvikle børnenes lyst til at udforske og lære fra de første år i dagpleje, vuggestue og børnehave. Styrkelsen af børnenes sproglige udvikling sker primært med fokus på alle børns deltagelse i historielæsning, som udvikler børnenes sprog, fantasi samt evnen til at lytte, finde ud af, at bogstaver kan betyde noget, og at kunne koncentrere sig i kortere tid.

I forhold til at lette overgangen fra børnehave til skole gennem øget fokus på sproglig udvikling i børnehaverne er dette lykkedes ved, at flere børn i løbet af projektet ugentligt deltager i historielæsning. Indsatsen er hermed forbedret ved, at de professionelle har ændret adfærd over for børnene. Det har også vist sig i en af de tre skoler, hvor børnene efterfølgende starter, at deres resultater i den årlige undersøgelse af børnenes sproglige kompetencer umiddelbart efter skolestart er forbedret markant sammenlignet med tidligere års børnehaveklasseårge. Børnenes adfærd er således også ændret via indsatsen.

IDÉER TIL NYE INDSATSER TIL BEKÆMPELSE AF NEGATIV SOCIAL ARV

Der gives i dette afsnit inspiration til nye indsatsområder til bekæmpelse af negativ social arv ud fra såvel forskning som de indsamlede evalueringer. Som i de foregående kapitler er fokus på børn mellem 0 og 10 år, dog primært de 0-6-årige. Den udvalgte forskning går tilbage til år 2000,¹⁰ og den primære del af litteraturen bygger på publikationer i forbindelse med forskningsprogrammet om social arv. Sekundært trækkes også på relevante forskningsoversigter med nordiske og internationale undersøgelser samt Socialforskningsinstituttets børneforløbsundersøgelse af 3-årige børn.

Fra denne litteratur sættes der fokus på de ”sorte huller”, som forskningen beskriver i forhold til områder, der mangler nyttige indsatser på. De sorte huller dækker primært områder og indsatser ud over de beskrevne med tværfagligt samarbejde, tidlig indsats, daginstitutioner, skoler mv., døgntilbud og familietilbud. Der vil i forhold til en del af idéerne til nye indsatser blive perspektiveret til de danske evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv omtalt i bilag 1. Nedenfor vil der således blive præsenteret nye idéer til indsatser til bekæmpelse af negativ social arv med baggrund i de områder, som litteraturen siger er vigtige for udsatte børns udvikling, men hvor der ikke findes indsatser til at håndtere disse, eller hvor indsatserne ikke prioriteres.

10. Således bygger idéerne til nye indsatsområder på forskning, der er op til 6 år gammel, hvilket gør det sandsynligt, at de fortsat er gyldige.

Dette afsnit bygger på arbejdsrapporten *Hvilke indsatser skal prioriteres fremadrettet for at bekæmpe negativ social arv?*, som kan downloades på websiden <http://www.sfi.dk/sw46108.asp>.

NYE INDSATSOMRÅDER

Dette afsnit berører følgende forhold: Uddannelse og læring, indsatser rettet mod børn, øget fokus på fædre, dagplejen og sundhed.

Uddannelse og læring¹¹

Forskningsprogrammet om social arv viser, at de kulturelle forhold – forstået som den påvirkning, der finder sted mellem mennesker i deres løbende omgang med hinanden – spiller en betydelig rolle i forklaringen af sociale forskelle. Det gælder i særlig grad påvirkningen fra forældre til børn, men det gælder også i interaktionen mellem pædagoger, lærere, børn og unge samt påvirkningen i kammeratskabsgruppen.

I en vidensbaseret økonomi, som vi er en del af og bevæger os stadig længere ind i, kommer de kulturelle kompetencer¹² til at spille en stadig større rolle for den enkeltes muligheder i samfundet. Et hovedbudskab fra forskningsprogrammet er derfor, at der fremover skal ydes en forøget indsats for at udligne de forskelle i kulturelle kompetencer, som programmets undersøgelser viser den samfundsmæssige og sociale betydning af. Det bør være en indsats, der i omfang må kunne sammenlignes med den indsats, der gennem årtier er udøvet inden for velfærdsstatens rammer for at udligne de økonomiske forskelle.

Denne udvikling sætter i særlig grad fokus på de samfundsmæssige institutioner, der har til formål at udvikle de kulturelle kompetencer

11. Regeringen har under Undervisningsministeriet og Familie- og Forbrugsministeriet i 2005 nedsat henholdsvis et læseudvalg og et skolestartsudvalg, som er kommet med anbefalinger til styrkelse af befolkningens læsefærdigheder til brug for det videre arbejde med en national handlingsplan for læsning samt vurdering af og forslag til et mere samlet læringsforløb for dagtilbud, indskoling, og skolefritidsordning/fritidshjem (særligt rettet mod bedre tilbud til de svage børn). Anbefalingerne i de to rapporter, *Rapport fra Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning og En god skolestart. Et samlet læringsforløb for dagtilbud, indskoling og fritidsordning*, sætter bl.a. fokus på børnenes sproglige udvikling i børnehaverne samt en god skolestart, udvidet samarbejde mellem dagtilbud, skole og fritidsordning og mere fokus på børn med særlige behov.

12. Hermed sigtes til kulturelle ressourcer, som dækker over bl.a. viden, færdigheder, metoder, idéer, sprogbrug og vaner. Ressourcerne er det, som mennesker i en kultur opfatter og accepterer som værdifuldt. Her er særligt uddannelse af afgørende betydning (Leksikon i sociologi, 1998:141).

og udligne de kulturelle forskelle (Ploug, 2005: 16). Disse institutioner er for børn mellem 0-10 år daginstitutioner og skoler.

Daginstitutionerne

Jensens (2005) undersøgelse af daginstitutionernes indsats for at bekæmpe negativ social arv viser, at der kan vindes meget i indsatsen mod den socialt betingede ulighed ved at satse mere bevidst og målrettet på en tidlig indsats. Det kræver ændringer i form af

- flere ressourcer til arbejdet med udsatte børn i daginstitutionerne
- organisering af indsatsen, så der i mindre grad er fokus på mangler, der holder det udsatte barn fast i en negativ situation, til i højere grad en mere ressource- og relationsorienteret indsats med fokus på relationen mellem barn og den pædagogiske praksis
- personalets kvalifikationer, som i dag ikke indeholder meget viden om interventionsstrategier, der bygger på læringsteorier og teorier om relationsdannelse – altså hvordan de organiserer en systematisk indsats over for de udsatte børn.

En del af de udsatte børn har problemer med den sproglige udvikling og den ikke-sproglige kommunikation. Det sidste refererer til problemer med at knække koden i det usagte i leg og socialt samvær. Der mangler indsatser, der kan håndtere disse problematikker (Ploug, 2005: 8). I forhold til børnenes sproglige udvikling er der dog inspiration at hente i Evaluering nr. 47, Projekt *'Fra læseføl til læsebest'*. *Helhed i de svagest stillede børns udvikling i lokalområdet*.

I forhold til indsatsen i daginstitutioner viser amerikanske studier, at det er de mest udsatte og sårbare børn, der taber mest ved at blive passet i hjemmet eller i en daginstitution uden ekstra ressourcer til at tage sig af denne særlige opgave. Det kræver indsatser af en betydelig intensitet og varighed at kompensere børn for en negativ social arv, indsatser, som der ikke er mange af i danske daginstitutioner (Jensen, 2005: 20).

Skolestart og oversættelsesopgaven

En af de grundlæggende udfordringer, som udsatte børn møder ved skolestart og siden hen i skolen, er, at det sjældent er de samme krav og udfordringer, de udsatte børn møder i hjemmet og i skolen. Det betyder, at de udsatte børn dagligt skal udføre, hvad der kan være et omfattende

oversættelsesarbejde, for at få de to verdener – hjemmet og skolen – til at hænge sammen.

Den gode spiral, der er betegnelsen for den positive og frugtbare sammenhæng mellem det, der foregår i skolen og hjemmet, er vigtig. Socialt udsatte børn er alt andet lige anderledes stillet på dette område. De socialt udsatte børn kommer fra hjem med ringe overskud til læsning eller andre skolerelevante aktiviteter. Hvis børnenes ønske om eller behov for at tale om deres hverdag i skolen mødes med negativ respons fra forældrene, er det mest sandsynligt, at den dør ud eller holdes på et absolut minimum.

Behovet for oversættelse går begge veje. Skolen skal også søge at forstå eleverne. Og det kan være en vanskelig opgave. Det kræver social forståelse og indsigt i en virkelighed, som vil være fremmed for mange lærere (Ploug, 2005: 9). Det skyldes bl.a., at der ikke er udviklet værktøjer, som gør det svære oversættelses- og udviklingsarbejde – også kaldet rekontekstualisering¹³ lettere for lærere, elever og forældre (Ploug, 2005: 45). I forhold hertil viser Nielsen, Fink-Jensen & Ringmose (2005) i en undersøgelse, at nogle kvaliteter i undervisningen kan gøre det lettere for børnene at rekontekstualisere. I undervisningen kan der også kompenseres for hjemmets manglende anerkendelse af og støtte til skolens udfordringer. De udsatte børn må derfor vejledes til at engagere sig i skolearbejde, anstrenge sig for at lære og få lyst til fortsat uddannelse. Undersøgelsen viser forskellige kvaliteter, der kan fremme rekontekstualiseringen og kompensere for hjemmets manglende anerkendelse af og støtte til skolens udfordringer.

Der er blandt de 54 projekter til bekæmpelse af negativ social arv ikke fundet indsatser rettet mod at sikre udsatte børn en god skolestart med fokus på rekontekstualisering og tilstrækkelig støtte.

Både Nielsen, Fink-Jensen & Ringmose (2005) og Jensen (2005) henviser til internationale studier, der viser, at en særlig indsats er vigtigst for socialt udsatte børn i forbindelse med skolestarten, dvs. i de første skoleår.

13. Kontekst – sammenhæng, hvori noget indgår, optræder eller finder sted (Den Danske Ordbog, 2004). Rekontekstualisere dækker således over, hvordan barnet får præsenteret indholdet i undervisningen af læreren. Er det sammen med ting eller situationer, som barnet kender, er det lykkedes læreren at rekontekstualisere undervisningen, så den også indgår i en sammenhæng, hvor det bliver relevant og forståeligt for de udsatte børn.

Anbragte børns læring og skolegang

Anbragte børn har uforholdsmæssigt mange og store skoleproblemer, og socialforvaltningerne er i deres anbringelsesplanlægning ikke tilstrækkeligt opmærksomme på betydningen af støtte til skolegang og indlæring. De lægger i højere grad vægt på børnenes psykiske konflikter i anbringelsesplanlægningen. Anbringelsesstederne er heller ikke altid opmærksomme på, at indlæring, dvs. kulturelle kompetencer, er en strategisk vigtig faktor for børnenes udvikling og fremtidschancer (Egelund & Hestbæk, 2004). Det er således vigtigt, at der iværksættes indsatser, som matcher anbragte børns mange og store skoleproblemer.

I ingen af de tre projekter under området døgntilbud er der særligt fokus på børnenes læring og uddannelse. Det er primært deres psykologiske udvikling og sociale færdigheder, der er i fokus.

Indsatser rettet mod børn

I Christensen & Egelunds (2002) forskningsoversigt over børnesager og evaluering af den forebyggende indsats fremhæves, at barnet på en række punkter tilsyneladende kun optræder som en sekundær person i børnesagen:

- Der iværksættes hyppigt foranstaltninger, der skal ændre forholdene i hjemmet og aflaste forældrene, så de bedre bliver i stand til at påtage sig forældreopgaverne. Det er sjældnere, at der iværksættes forebyggende foranstaltninger ud fra en målsætning om, at barnet skal blive bedre til at klare sig under de særlige vilkår, det medfører at være barn af ressourcetsvage forældre.
- I forsøg på at fjerne eller mindske børnenes problemer med skolen og skolens problemer med børnene iværksættes fra kommunal side samtaler med skolepsykolog, overførsel af barnet til observationsklasser, specialundervisning eller særlige skoler for svage elever mv. Det er sjældnere, at man sætter ressourcer af til sammen med børnene at reflektere over, hvorfor de ikke trives eller klarer sig godt i skolen.

Ovenstående udtrykker, at børneperspektivet og indsatser rettet mod børn endnu ikke er tilstrækkeligt udviklet i socialforvaltningernes arbejde (Christensen & Egelund, 2002: 107; Christensen, 2000). I Evaluering nr. 32, *Tilbud til familier i krise – arbejde i familieværksteder, -buse, og -centre i 10*

kommuner, efterspørges i tråd hermed metoder til at hjælpe børnene direkte, fordi børnene — ligesom de voksne — kan have helt egne problemer, som de har behov for at arbejde med individuelt eller sammen med andre børn og unge.

Etniske børn

Når der iværksættes indsatser over for danske børn, består de i høj grad i henvisning til en eller anden form for behandling i skolens støttecenter, mens den for en meget stor del af de etniske børn med problemer består i henvisning til mere danskundervisning. For disse børn er der for mange tale om en indsats, der ikke sigter på at afhjælpe mere personlige problemer. Dette skal ses i lyset af, at 70 pct. af forældrene til børn med anden etnisk baggrund oplyser, at deres børn er bedre til dansk end til forældrenes modersmål (Ploug, 2005: 34). Der er således behov for indsatser rettet mod etniske børn, der også omfatter hjælp og støtte til personlige problemer.

Der er færre børnefamilier med anden etnisk baggrund end dansk, der er i kontakt med socialforvaltningen på grund af problemer relateret til barnet, hvis man sammenligner med danske børnefamilier (Ploug, 2005: 34). Det indikerer, at kontakten med børnefamilier med anden etnisk baggrund er ringere end kontakten til danske børnefamilier, hvis problemer i børnefamilier med anden etnisk baggrund er lige så udbredt som blandt danske familier, hvilket de som minimum må forventes at være.

Øget fokus på fædrene

De 54 evalueringsrapporter har vist, at der generelt er meget beskedent fokus på fædrene i de forskellige projekter, men særligt i forbindelse med indsatser, der er rettet mod moderen. Det viser evaluering nr. 32, *Tilbud til familier i krise – arbejde i familieværksteder, -buse, og -centre i 10 kommuner*, som efterlyser indsatser, der formår at inddrage fædrene mere aktivt i behandlingen af belastede familier i forbindelse med familiesamtaler og -terapi og sociale aktiviteter, så indsatsen rettes mod begge forældre. Det er som nævnt kun i Evaluering nr. 22, *Ung & Forælder*, at det er lykkedes at få fædrene involveret i den tidlige indsats for spædbørnsfamilier og dermed få aktiveret deres ressourcer til fordel for familien.

Dagplejen

Der er blandt de indsamlede evalueringsrapporter meget lidt fokus på dagplejens rolle i forhold til indsatser mod negativ social arv. Der er fokus på jordmødre, sundhedsplejersker og børnehavepædagogers rolle i forhold til mindre børn mellem 0-6 år. Evaluering nr. 33, *Et projekt om udsatte børn i dagplejen. Del 1 & 2*, er en undtagelse. Her fremhæves det, at der er for lidt fokus på dagplejen og dagplejepædagogers rolle i forhold til en tidlig indsats over for udsatte småbørn. Det samme gælder samarbejdet mellem de tre medarbejdergrupper, der er involveret i arbejdet omkring de små børn og deres familier, dagplejere, dagplejepædagoger og sundhedsplejersker.

Sundhed

Generelt viser et stort antal studier fra Danmark og andre lande en tydelig social ulighed i helbred blandt børn og unge. Børn og unge fra familier med færre¹⁴ ressourcer har flere helbredsproblemer end børn og unge fra familier med flere ressourcer (Holsten & Madsen, 2003: 17). Det viser sig bl.a. ved,

- at mødre med kortere uddannelse føder flere børn med lav fødselsvægt¹⁵
- at børn og unge af førtidspensionister og arbejdsløse forældre har højere risiko end andre børn og unge for at blive indlagt på sygehus med luftvejsinfektioner, knoglebrud, hjernerystelse og psykisk sygdom
- at fravær fra skolen som følge af sygdom er mere udbredt blandt børn med mødre med kortere uddannelse
- at børn og unge fra lavere sociale lag dyrker mindre motion og har dårligere kostvaner¹⁶ end andre børn og unge (Holsten & Madsen, 2003).

Der er således helt generelt brug for indsatser, der fremmer udsatte børns sundhed.

14. Sociale, kulturelle eller økonomiske.

15. Børn med en fødselsvægt på under 2,5 kg.

16. Dårligere kostvaner sigter til, at de spiser mindre frugt og grønt.

I forhold til anbragte børn er sundhed generelt et underbelyst område. International forskning tyder på, at anbragte børn har mange helbredsproblemer, og at disse ikke i tilstrækkelig grad behandles under anbringelsen (Egelund & Hestbæk, 2004). Derfor synes et øget fokus på anbragte børns sundhed væsentlig.

BILAG

Bilag 1

Oversigt over de 54 projektevalueringer

Nr.	Titel	Udgivelsesår	Ansvarlig	Område
1	Effektundersøgelse af psykodynamisk miljøterapeutisk døgnbehandling samt Dynamisk Kvalitetsudvikling i tre miljøterapeutisk forankrede behandlingshjem	2006 og 2005	Vestsjællands, Storstrøms og Fyns Amt	Døgntilbud
2	Hellere i dybden end i bredden – et pædagogisk udviklingsprojekt om truede børn i Århus Kommune	1997	Århus Kommune	Daginstitution
3	Hellere i dybden end i bredden. Et udviklingsprojekt om samarbejdet mellem daginstitution og forældre med psykosociale problemer	1998	Århus Kommune	Daginstitution
4	Kompetenceudvikling og erfaringssikring for personale, der i skolesammenhæng arbejder med elever, der er præget af både indlæringsmæssige og følelsesmæssige problemstillinger. Et projekt i en klasse gennem 3. og 4. skoleår	2004	Knabstrup Skole	Skole
5	Rapport om Projekt Risk. Tidlig indsats i barnets liv. Et tværfagligt metodeudviklingsprojekt. September 1996 - september 1997	1997	Allerød Kommune	Tværfagligt samarbejde
6	Evaluering af projektet. Styrkelse af den forebyggende indsats i daginstitutionen Mågen	1991	Mågen, Daginstitution i Hvidovre Kommune	Daginstitution

Nr.	Titel	Udgivelsesår	Ansvarlig	Område
7	Tidlig indsats. En undersøgelse over sanse-motoriske aktiviteter indflydelse på børnehaveklassebørns udvikling, kropsligt, psykosocialt, indlæringsmæssigt og tale/sprogligt	1988	Ejby og Nr. Åby Kommune	Skole
8	De frivillige lektiecafeer. Brug for alle unges resultater og erfaringer. August 2003-juni 2005	2005	Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration	Skole
9	Evaluering af småbørnsprojektet. Et uddrag. Tidlig indsats for småbørnsfamilier med særlige behov i Hvidebæk, Tornved, Gørlev og Kalundborg Kommuner	2002	Hvidebæk, Tornved, Gørlev og Kalundborg Kommune	Tidlig indsats
10	Livsstilsbesøg til 3½-årige og deres familier i Høje-Taastrup Kommune	2005	Høje-Taastrup Kommune	Tidlig indsats
11	Sundhedspædagogisk gruppeorienteret indsats	2005	Statens Institut for Folkesundhed	Skole
12	HIKOSA. Hinnerup Kommune i Samarbejde	2001	Hinnerup Kommune	Tværfagligt samarbejde
13	En rullende begyndelse. Evaluering af Fuglebjerg Kommunes projekt rullende skolestart	2003	Fuglebjerg Kommune	Tværfagligt samarbejde
14	Familieprojekt Ørbæk Kommune	1999	Ørbæk Kommune	Tværfagligt samarbejde
15	Tidlig opsporing af og tilbud til børn i risiko for udvikling af svær overvægt. Projekt 0.-3. klasse i Tranekær, Rudkøbing og Sydlangeland Kommune	2005	Kommuner på Langeland og Fyns Amt	Skole
16	Fremtidens børn. Evalueringsrapport. En tidlig forebyggende indsats rettet mod gravide og småbørnsfamilier med væsentlige behov for støtte.	1999	Ålborg Kommune	Tidlig indsats
17	Evalueringsrapport fra Projekt Kvantespring. En forstærket indsats overfor de svagest stillede gravide og nybagte familier	2006	Helsingør Kommune	Tidlig indsats
18	Tætte relationer. Et udviklingsprojekt om truede børn i daginstitutioner i Århus Kommune	2001	Århus Kommune	Daginstitution
19	Børneforvaltningen og dens samspil med brugernes livsverden. Pilotundersøgelse i Familie og Børn	2000	Helsingør Kommune	Tværfagligt samarbejde
20	Hellere i dybden end i bredden. Et udviklingsprojekt om det tværfaglige samarbejde i lokalområdet	2000	Århus Kommune	Daginstitution
21	Familiehus med åben anonym rådgivning. Evaluering af projekt	2001	Kerteminde Kommune	Familietilbud
22	Ung & forældre	2002	Århus Kommune	Tidlig indsats

Nr.	Titel	Udgivel- sesår	Ansvarlig	Område
23	Himmelberggården. Udvikling af Pædagogik og Organisation og Himmelberggården. Et udviklingsprojekt. Om at sætte krydset det rigtige sted!	2002 og 2001	Himmelberggården og Århus Amt	Døgntilbud
24	Projekt samlet strategi for at bryde den negative sociale arv hos børn og unge i Horsens. Evaluering	2001	Horsens Kommune	Tværfagligt samarbejde
25	Nye strukturer og samarbejdsformer på børne- og ungeområdet. En evaluering af områdegrupperne i Skævinge Kommune	1998	Skævinge Kommune	Tværfagligt samarbejde
26	Evaluering af arbejdet i samarbejdsteamene på skole- og småbørnsområdet i Vejen Kommune	1996	Vejen Kommune	Tværfagligt samarbejde
27	Åben anonym familierådgivning. Familieværkstedet. Evaluering 1.4. 1997 - 1.4. 1998	1998	Århus Kommune	Familietilbud
28	Evaluering af projekt Tidlig kontakt 'sårbare familier'.	1999	Kerteminde Kommune	Tidlig indsats
29	Spædbarnsfamilieprojektet i Albertslund 1.8. 1998 - 31.1. 2001	2001	Albertslund Kommune	Tidlig indsats
30	Praksisforskning og professionsudvikling - pædagogisk udviklingsarbejde med truede børn. Find ressourcerne	2002	Kolding Kommune	Daginstitution
31	Evaluering af Mødrehjælpens projekt for unge førstegangsfødende	1999	Mødrehjælpen i samarbejde med Århus, Odense, København og Åbenrå Kommuner	Tidlig indsats
32	Tilbud til familier i krise - arbejde i familieværksteder, -huse og -centre i 10 kommuner	2000	Herlev, Naksø, Skibby, Otterup, Nørre Djurs, Struer, Horsens, Hvidovre, Værløse og Århus Kommuner	Familietilbud
33	Et projekt om udsatte børn i dagplejen Del 1 & 2	2004	Århus Kommune	Tidlig indsats
34	Projekt tidlig mor/barn indsats. Evaluering af udviklingsprojekt	1998	Roskilde Amt	Tidlig indsats
35	Evaluering af projekt: Børn af psykisk syge forældre: Psykisk syge gravide og psykisk syge mødre med småbørn	2003	Roskilde Amt	Tidlig indsats
36	Familiehuset. En interviewbaseret effektundersøgelse af et psykoterapeutisk dagtilbud for småbørnsfamilier i Horsens	1999	Horsens Kommune	Tidlig indsats

Nr.	Titel	Udgivelsesår	Ansvarlig	Område
37	Evaluering af Greve Familieværksted	1996	Greve Kommune	Familietilbud
38	Altså, det er nye toner ik' os'... fra problemafdækker til ressourcefinder. Evaluering af Projekt Pusterummet.	2000	Middelfart Kommune	Familietilbud
39	Legestue, Café, Anonym rådgivning. Et tilbud til gravide og forældre til småbørn fra 0-7 år.	1996	Københavns Kommune	Tidlig indsats
40	Skovlunde Sundhedsteam. Børn 0-5 år. Evaluering af et tværfagligt projekt vedrørende tidlig indsats over for småbørn.	1997	Ballerup Kommune	Tværfagligt samarbejde
41	Børnefamilieprojektet Evaluering af et samarbejdsprojekt om alkohol mellem Århus Amt og seks kommuner på Djursland. Delrapport 1 & 2	2000	Århus Amt samt Ebeltoft, Grenå, Midtdjurs, Nr. Djurs, Rønde og Rosenholm Kommuner	Tværfagligt samarbejde
42	Familierådslagning i Danmark. 2.del af evalueringen af 'Det danske forsøg med Familierådslagning'	2003	Socialministeriet, Sindal, Haderslev, Fåborg, Suså, Gladsaxe, Frederiksværk og Københavns Kommune	Tværfagligt samarbejde
43	Koordineret indsats for udvalgte familier. Et projektforsøg fra januar 2002 til maj 2002	2002	Århus Kommune	Tværfagligt samarbejde
44	Evaluering af Løgstrupprojektet: Et samarbejde mellem Børnehaven Myreturen og Mathildes Børnehus, Løgstrup Børnehave, Løgstrup Skole og Løgstrup Fritidscenter samt Viborg-Seminarier	2002	Daginstitutioner og skoler i Løgstrup, Viborg Kommune	Tværfagligt samarbejde
45	Børn i familier med alkoholproblemer. Et erfaringshæfte om opkvalificering af professionelle	1996	Københavns Kommune og Panum Institutet	Tværfagligt samarbejde
46	'...Det er godt at kunne mærke, at man er, i stedet for kun at vide det'. Evaluering af Vejle Kommunes Forældrekursus	1998	Vejle Kommune	Familietilbud
47	Projekt 'Fra læseføl til læsehest'. Helhed i de svagest stillede børns udvikling i lokalområdet	2001	Næstved Kommune	Daginstitution

Nr.	Titel	Udgivelsesår	Ansvarlig	Område
48	Projekt Børn af psykisk syge - et undervisningsprojekt	1998	Nordjyllands Amt, Brønderslev, Dronninglund og Hals Kommuner	Tværfagligt samarbejde
49	Knasterne. Evaluering af Silkeborg Kommunes fritidsordning for 6-10-årige med særlige behov	1999	Silkeborg Kommune	Skole
50	Buernes Børn 2000 - erfaringer fra et aflastningsprojekt i Høje-Taastrup Kommune	2000	Høje-Taastrup Kommune	Døgntilbud
51	Børnefamilier og socialt arbejde - en brugerundersøgelse i Høje-Taastrup Kommune	1998	Høje-Taastrup Kommune	Familietilbud
52	Familiehuset i Borup	1999	Skovbo Kommune	Familietilbud
53	Tidlig indsats. Evaluering af projekt om udvidet sundhedsplejerskebistand til børn med særlige behov i Storstrøms Amt	2000	Fladså, Holmegård og Suså Kommuner	Tidlig indsats
54	Børn i Misbrugsfamilier. Evaluering af modelprojekt i Fyns Amt	2003	Fyns Amt	Tværfagligt samarbejde

LITTERATURLISTE

- Andersen, H. Brante, T. & Korsnes, O. (1998): *Leksikon i sociologi*. Akademisk Forlag.
- Axelsen, I. (2001): *Litteraturstudie om forebyggende foranstaltninger for børn og unge. Delrapport nr. 1 fra Evaluering af den forebyggende indsats*. København: Socialforskningsinstituttet, arbejdspapir 10:2001.
- Birchall, E. & Hallett, C. (1995): *Working together in child protection*. Crown.
- Bryderup, I., Madsen, B. & Perthou, A. S. (2002): *Specialundervisning på anbringelsessteder og i dagbehandlingstilbud – en undersøgelse af pædagogiske processer og samarbejdsformer*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Christensen, E. (1996): *Daginstitutionen som forebyggende tilbud til truede børn – en undersøgelse af 769 daginstitutioner*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christensen, E. (2000): *Det 3-årige barn. Rapport nr. 3 fra forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christensen, E. & Egelund, T. (2002): *Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats fremhæves*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christensen, E. & Sloth, D. (2005): *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart. Fra tredje dataindsamling i forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund end dansk*. København: Socialforskningsinstituttet.

- Dahler-Larsen, P. & Krogstrup, H. (2001): *Tendenser i evaluering*. Syddansk Universitetsforlag. Heri bl.a. kapitel 8, ”Evaluering i Danmark: Effektevaluering, Monitorering og formativ evaluering” af Albæk, E. & Rieper, O. samt ”Effektevaluering og statistiske analyse” af Togeby, M.
- Egelund, T. & Hestbæk, A. (2004): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, E. & Sundell, K. (2001): *Til barnets bedste. Undersøgelse af børn og familier – en forskningsoversigt*. Hans Reitzels Forlag.
- Ejrnæs, M. (2004): *Faglighed og tværfaglighed: vilkårene for samarbejde mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. Akademisk Forlag
- Holstein, B. & Madsen, M. (2003): *Social arv og børns sundhed*. Arbejdsrapport 3, Vidensopsamling om social arv.
- Jensen, B. (2005): *Kan daginstitutionerne gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Krogstrup, H. & Dahler-Larsen, P. (2003): *Nye veje i evaluering. Håndbog i tre evalueringsmodeller*. Systime. Særligt kapitel 1, 4, 7 og 10.
- Kræmmer, M. (2000): *Dimensioner i projektstyringen*. Børsen Ledeshåndbøger. Børsen Forum A/S 2001.
- Nielsen, A., Fink-Jensen, K. & Ringsmose, C. (2005): *Skolen og den sociale arv*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Pawson & Tilley (2004): *Realistic Evaluation*. Sage.
- Ploug, N. (2005): *Social arv. Sammenfatning 2005*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Rossi, P, Lipsey, M & Freeman, H (2004): *Evaluation. A Systematic Approach*. Sage.
- Rieper, O. (2004): *Håndbog i evaluering. Metoder til at dokumentere og vurdere proces og effekt af offentlige indsatser*. København: AKF Forlaget. Heri bl.a. kapitel af Mehlbye, J. & Togeby, L.
- Sivertsen, M.B. (2007a): *Hvilke indsatser skal prioriteres fremadrettet for at bekæmpe negativ social arv? Kritisk formidling af 54 projekters potentiale med baggrund i evalueringsrapporterne*. København: Socialforskningsinstituttet, arbejdsrapport 1:2007.
- Sivertsen, M.B. (2007b): *Barrierer for iværksættelse af projekter til bekæmpelse af negativ social arv. Gennemgang og analyse af beskrevne barrierer i 54 projekter til bekæmpelse af negativ social arv*. København: Socialforskningsinstituttet, arbejdsrapport 2:2007.

- Sivertsen, M.B. (2007c): *Hvilke metodiske (minimums)betingelser skal der stilles til projekter for at kunne indikere virkninger/ effekter? Metaanalyse af 54 evalueringer af projekter til bekæmpelse af negativ social arv*. København: Socialforskningsinstituttet, arbejdspapir 3:2007.
- Tilley, N. (2005): *More Realistic Evaluation*. *Evalueringsnyt* nr. 7, juni 2005, Dansk Evalueringsselskab. Temanummer om virkningsevaluering.
- Tilley, N. (2000): *Realistic Evaluation. An overview*. Paper fra Konference i Dansk Evalueringsselskab, september 2000.
- Winter, S. (1994): *Offentlig forvaltning i Danmark. Implementering og effektivitet*. Systime.
- Yndigejn, C. (1999): *Nu trækker vi på samme hammel! Tværfagligt og tværsektorielt samarbejde omkring børn og unge i kommunerne*. København: Socialministeriet.

SFI-RAPPORTER

SIDEN 2006

- 06:01 Egelund, T.: *Sammenbrud i anbringelser*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-802-6. Kr. 65,00
- 06:02 Holt, H., Geerdsen, L.P., Christensen, G., Klitgaard, C. & Lind, M.L.: *Det kønsopdelte arbejdsmarked. En kvantitativ og kvalitativ belysning*. 2006. 250 s., ISBN 87-7487-804-2. Kr. 228,00.
- 06:03 Rosdahl, A.: *Kommunale aktiveringsprojekter med produktion*. 2006. 51 s. ISBN 87-7487-805-0. Kr. 50,00.
- 06:04 Christensen, E.: *Oprækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-806-9. Kr. 85,00.
- 06:05 Jørgensen, M.S., Holt, H., Hohnen, P. & Schimmel, G.: *Job på særlige vilkår. Overblik over viden på området*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-807-7. Kr. 75,00.
- 06:06 Rasmussen, M.: *Kontanthjælpsmodtageres gæld. Eftergivelse af offentlig gæld*. 2006. 68 s. ISBN 87-7487-808-5. Kr. 55,00.
- 06:07 Møller, S.S. & Rosdahl, A.: *Indvandrere i job. Marginalisering og beskæftigelse blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere*. 2006. 171 s. ISBN 87-7487-809-3. Kr. 160,00.
- 06:08 Bengtsson, S. & Kristensen, L.K.: *Særforsorgens udlægning*. 2006. 96 s. ISBN 87-7487-810-7. Kr. 100,00.

- 06:09 Larsen, M.: *Fastholdelse og rekruttering af ældre. Arbejdspladsers indsats*. 2006. 101 s. ISBN 87-7487-813-1. Kr. 100,00.
- 06:10 Hestbæk, A.-D., Lindemann, A., Nielsen, V.L. & Christoffersen, M.N.: *Nye regler – ny praksis. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport*. 2006. 265 s. ISBN 87-91247-80-2. Rapporten er udgivet af Styrelsen for Social Service. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:11 Olsen, H.: *Guide til gode spørgeskemaer. En manual*. 2006. 100 s. ISBN 87-7487-812-3. Kr. 100,00.
- 06:12 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Udbredelsen af pengespil og problemspillere*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-811-5. Kr. 85,00.
- 06:13 Müller, M.M.: *Arbejds miljø og indvandrere. Erfaringer i forhold til rekruttering og fastholdelse*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-816-6. Kr. 90,00.
- 06:14 Hansen, H.: *Time Series of APW-Calculations - Module for Great Britain 1991-2004*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-815-8. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:15 Clausen, J., Heinesen, E. og Hussain, M.A.: *De nye kommuners rammevilkår for beskæftigelsesindsatsen*. 2006. 106 s. ISBN 87-7487-824-7. Den kan downloades på www.sfi.dk
- 06:16 Christensen, G. og Christensen, S.: *Etniske minoriteter, frivilligt socialt arbejde og integration. Afdækning af muligheder og perspektiver*. 2006. 220 s. ISBN 87-7487-817-4. Den kan downloades på www.sfi.dk
- 06:17 Schimmel, G.: *LO-dokumentation nr. 2/2006. Barrierer for kvinder i fagligt arbejde. En kvalitativ undersøgelse af årsagerne til kvinders lavere repræsentation i LO-fagbevægelsen*. 2006. 120 s. ISBN-10: 87-7735-770-1, ISBN-13: 978-87-7735-770-1. Rapporten er udgivet af Landsorganisationen i Danmark. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:18 Boje, T.P.: *Frivillighed og nonprofit i Danmark. Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*. 2006. 275 s. ISBN 87-7487-821-2. Kr. 250,00.
- 06:19 Boje, T.P., Fridberg, T. og Ibsen, B. (redaktion): *Den frivillige sektor i Danmark. Omfang og betydning*. 2006. 172 s. ISBN 87-7487-822-0. Kr. 160,00.

- 06:20 Geerdsen, P.P., og Geerdsen, L.: *Fra aktivering til beskæftigelse. En gennemgang af aktiveringsindsatsen i det danske dagpenge-system*. 2006. 72 s. ISBN 87-7487-818-2. Kr. 70,00
- 06:21 Jespersen, C.: *Socialt udsatte børn i dagtilbud*. 2006. 108 s. ISBN 87-7487-835-2. Kr. 100,00
- 06:22 Christensen, V.T.: *Uørt? Betydningen af nedsat bølge for arbejdsmarkedstilknøytning og arbejdsliv*. 2006. 254 s. ISBN 87-7487-823-9. Kr. 248,00.
- 06:23 Jensen, T.G., Schmidt, G., Jareno, K.N. & Roselius, M.: *Indsatser mod aretrelateret vold*. 2006. 185 s. ISBN: 87-7487-825-5. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:24 Miiler, M.M., Høgelund, J. & Geerdsen, P.P.: *Handicap & beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005*. 2006. 128 s. ISBN 87-7487-826-3. Kr. 110,00.
- 06:25 Christensen, E. & Andersen, K.V.: *Livsvilkår for børn med familie på danske asylcentre*. 2006. 120 s. ISBN: 87-7487-827-1. Kr. 120,00.
- 06:27 Bengtsson, S. & Nemli, A.: *Oplevelsen af MST. Forældres, unges og terapeuters erfaringer med Multisystemisk Terapi*. 2006. 136 s. ISBN: 87-7487-830-1. Kr. 140,00.
- 06:28 Stigaard, M.V., Sørensen, M.F., Winter, S.C., Friisberg, N. & Henriksen, A.C.: *Kommunernes beskæftigelsesindsats*. 2006. 113 s. ISBN 87-7487-832-8. Kr. 90,00.
- 06:29 Madsen, M.B., Mortensøn, M.D. & Rosdahl, A.: *Arbejdsmarkedsparat eller ej? En kvalitativ undersøgelse af visitationen af kontanthjælpsmodtagere i ti kommuner*. 2006. 109 s. ISBN 87-7487-833-6. Kr. 100,00.
- 06:30 Rosdahl, A. & Petersen, K.N.: *Modtagere af kontanthjælp. En litteraturoversigt om kontanthjælpsmodtagere og den offentlige indsats for at hjælpe dem*. 2006. 87 s. ISBN 87-7487-834-4. Kr. 65,00.
- 06:31 Deding, M & Jakobsen, V.: *Indvandreteres arbejdsliv og familieliv*. 2006. 101 s. ISBN 87-7487-836-0. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:32 Deding, M., Lausten, M. & Andersen, A.R.: *Børnefamiliers balance mellem familie- og arbejdsliv*. 2006. 139 s. ISBN 87-7487-837-9. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.

- 06:34 Christensen, E.: *Uledsagede asylansøgerbørn*. 2006. 64 s. ISBN 87-7487-840-9. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:35 Christensen, V.T.: *Hard of Hearing? Hearing problems and working life*. 2006. 49 s. ISBN 87-7487-823-9. Engelsk sammenfatning af rapporten *Uhørt?* Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 07:01 Damgaard, B. & Boll, J.: *Opfølgning på sygedagpenge – Del I. Kommuners, lægers, og virksomheders erfaringer med de nye regler*. 2006. 116 s. ISBN 87-7487-842-5. Kr. 110,00.

HVORDAN VIRKER INDSATSEN MOD NEGATIV SOCIAL ARV?

GENNEMGANG OG ANALYSE AF 54 PROJEKTEVALUERINGER

Denne rapport sammenfatter resultaterne af en udredningsopgave for Socialministeriet om virkningen af indsatsen mod negativ social arv. Undersøgelsen bygger på en gennemgang af 54 projektevalueringer.

Rapporten viser, at evalueringernes oplysninger og udarbejdelse ofte mangler systematik og tilstrækkelig datakvalitet til at kunne vurdere projekternes virkninger.

Rapporten beskriver de nødvendige betingelser for styring og evaluering af projektindsatser mod negativ social arv, hvilke barrierer projekterne støder på, og hvilke indsatser og områder fremtidige projekter bør prioritere.

 social arv

Socialforskningsinstituttet

07:03

60 kr. inkl. moms

ISSN: 1396-1810

